

केंद्र पुरस्कृत राष्ट्रीय आयुष अभियान
योजनेची अंमलबजावणी राज्यामध्ये सुरु
करण्याबाबत व त्यासाठी राज्य आयुष
सोसायटी गठीत करणेबाबत

महाराष्ट्र शासन
सार्वजनिक आरोग्य विभाग

शासन निर्णय क्रमांक: सा.आ.वि.-३००११/प्र.क्र.४८३/२०१४/आ-७

जी.टी. रुग्णालय आवार, १० वा मजला,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ००९.
दिनांक:- २२ जून, २०१६.

वाचा :-

- १) केंद्र शासनाच्या आरोग्य व कुंटुब कल्याण मंत्रालयाच्या आयुष विभागाचे पत्र क्र . R.१४११/०२/२०१४ H & D Cell, दिनांक १० ऑक्टोबर, २०१४.
- २) अभियान संचालक, राष्ट्रीय आरोग्य अभियान, मुंबई यांचे पत्र क्र. राआसो/ आयुष/ प्रस्ताव/ ५६०२१/२०१४, दिनांक २४ नोव्हेंबर, २०१४.
- ३) मुख्य सचिव कार्यालयाची दिनांक १४ जून, २०१६ ची टिप्पणी.

प्रस्तावना :-

आरोग्य आणि कुटुंब कल्याण मंत्रालय / आयुष मंत्रालय, भारत सरकार यांनी १२ व्या पंचवार्षिक योजनेत AYUSH - Ayurveda, Yoga, Unani, Siddha & Homeopathy या पाच चिकित्सा पद्धतींवर भर देण्यासाठी राष्ट्रीय आयुष अभियानाची अमंलबजावणी सुरु केली आहे. राष्ट्रीय आयुष अभियानामध्ये कमी खर्चात प्रभावी आयुष औषध उपचार, आयुष उपचार प्रणालीतील शक्ती स्थानांचा उपयोग करून आयुष उपचार पद्धती महत्वाचा घटक बनविणे, आयुष शिक्षण प्रणालीचे बळकटीकरण, आयुर्वेद, होमिओपॅथी, युनानी व सिद्ध औषधाचे गुणवत्ता नियंत्रण करण्यासाठी सोयी सुविधा उपलब्ध करणे आणि औषधी तयार करण्यासाठी लागणाच्या वनस्पती व अन्य बाबी याची नियमित उपलब्धता यांचा समावेश आहे. आयुष अभियानाची प्रमुख उद्दिष्टे पुढील प्रमाणे आहेत.

१. कमी खर्चात प्रभावी आयुष उपचारासाठी आयुष रुग्णालय, जिल्हा रुग्णालय, उपजिल्हा रुग्णालय, ग्रामीण रुग्णालय, श्री रुग्णालय, प्राथमिक आरोग्य केंद्र व शासकीय दवाखाना येथील सुविधा मध्ये वाढ करणे.
२. राज्यामधील आयुष शैक्षणिक संस्था, आयुर्वेद, होमिओपॅथी, युनानी व सिद्ध औषध शाळा (Pharmacies), औषध तपासणी प्रयोग शाळा (Drug Testing Laboratories) आणि अमंलबजावणी यंत्रणा या संस्थांची क्षमता वाढ करून त्यांचे बळकटीकरण करणे.

३. चांगल्या शेतीतून गुणवत्तापुर्ण कच्च्या मालाचा सतत पुरवठा होण्यासाठी औषधी वनस्पतीची लागवड करण्यासाठी सहाय्य करणे व त्यासाठी चांगल्या शेतीचे तंत्र/ औषधी वनस्पती गोळा करणे / साठा करणे आणि गुणवत्तापुर्ण दर्जा प्राप्त करण्यासाठी प्रमाणिकरण यंत्रणा बळकट करणे.
४. औषधी वनस्पतीच्या लागवडीचे एकत्रिकरण, साठवणूक, दर्जावाढ, विपणन, व्यवसायिकांच्या पायाभुत सोयीचा विकास यासाठी यंत्रणा उभी करून मजबूत करणे.

राष्ट्रीय आयुष अभियानाच्या प्रभावी अमंलबजावणीसाठी केंद्र शासनाने राज्य आयुष सोसायटी स्थापन करण्याबाबत निर्देशित केले आहे. राज्यात आयुष अभियानाची अंमलबजावणी सन २०१५-१६ पासून सुरु करण्यास मंत्रिमंडळाने दिनांक ७ जून, २०१६ च्या बैठकीत मंजूरी दिली आहे. त्यानुसार राज्य आयुष सोसायटी स्थापन करण्याचा व राष्ट्रीय आयुष अभियान या केंद्र पुरस्कृत योजनेची अंमलबजावणी राज्यात सुरु करण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता. यासंदर्भात पुढील प्रमाणे निर्णय घेण्यात येत आहे.

शासन निर्णय:-

केंद्र पुरस्कृत राष्ट्रीय आयुष अभियानाची अंमलबजावणी राज्यात सुरु करण्यास व त्यासाठी राज्य आयुष सोसायटीची स्थापना करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. सदर योजनेची अंमलबजावणी सार्वजनिक आरोग्य विभाग, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग आणि कृषी व पदुम विभाग या विभागांमार्फत एकत्रितपणे करण्यात येईल. वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग आणि कृषी व पदुम विभाग या विभागांनी राष्ट्रीय आयुष अभियानाच्या अंमलबजावणीबाबत स्वतंत्रपणे आदेश निर्गमित करावेत.

३. राष्ट्रीय आयुष अभियानाची अंमलबजावणी राज्य आयुष सोसायटी मार्फत करण्यात येईल. या सोसायटीमध्ये मा. मुख्य सचिव यांच्या अध्यक्षतेखालील नियामक मंडळ (Governing Body) आणि कार्यकारी समितीचा (Executive Committee) समावेश असेल. राज्य आयुष सोसायटीस अतिरिक्त व्यवस्थापकीय व तंत्रिक सहाय्यासाठी सदर मंडळ व समिती कार्यरत राहील. राज्य आरोग्य सोसायटी, नियामक मंडळ आणि कार्यकारी समितीची रचना व कार्य पुढील प्रमाणे राहील.

राज्य आयुष सोसायटी

राज्य आयुष सोसायटीची स्थापना संस्था नोंदणी अधिनियम १८६० अंतर्गत करण्यात यावी. राज्य आरोग्य सोसायटीमध्ये नियामक मंडळ व कार्यकारी समितीचे खालीलप्रमाणे गठन करण्यात येईल.

नियामक मंडळ रचना (Governing Body)

अध्यक्ष :- मा. मुख्य सचिव

सदस्य सचिव :- अ.मु.स./प्र.स. सार्वजनिक आरोग्य व कुटूंब कल्याण

सदस्य :- अ.मु.स./प्र.स./सचिव, (वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये / वित्त / नियोजन / कृषी), अभियान संचालक, राष्ट्रीय आरोग्य अभियान मुंबई., संचालक, आरोग्य सेवा मुंबई,

व्यवस्थापकीय संचालक, राज्य औषधी वनस्पती मंडळ पुणे, संचालक, आयुष संचालनालय मुंबई; तांत्रिक अधिकारी व परवाना प्राधिकारी ASU आणि होमिओपॅथी परवाना प्राधिकरण; भारतीय चिकित्सा केंद्रीय परिषदेवर राज्यातून पाठविलेला आयुर्वेद, होमिओपॅथी, युनानी प्रतिनिधी (शासनाने नामनिर्देशित केलेला)

अध्यक्षांच्या मान्यतेने नियामक मंडळामध्ये तज्ज्ञ व्यक्तींना स्विकृत करता येईल.
नियामक मंडळाची सभा ६ महीन्यातून एकदा घेण्यात येईल.

नियामक मंडळाची कार्ये

१. राष्ट्रीय आयुष अभियानाच्या वार्षिक नियोजनाच्या आराखाड्यास मंजुरी देणे व शासनाच्या मंजुरी नंतर केंद्र शासनास सादर करणे.
२. वार्षिक कृती आराखडा अमलबजावणीचा आढावा घेणे
३. राष्ट्रीय आयुष अभियानाच्या अंमलबजावणीसाठी संबंधित सर्व विभागामध्ये / संस्थांमध्ये देखरेख करणे व समन्वय साधणे.
४. राज्य आयुष अभियानाने घेतलेल्या निर्णयांच्या अनुषंगाने कार्यवाहीचा पाठपुरावा करणे.

कार्यकारी समितीची रचना (Executive Body)

अध्यक्ष :- अ.मु.स./प्रधान सचिव सा.आ.व कु.क

उपाध्यक्ष : अ.मु.स./प्रधान सचिव वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये

सदस्य सचिव :- संचालक, आयुष संचालनालय, मुंबई.

सदस्य :- सहसचिव / उपसचिव, (सार्वजनिक आरोग्य / वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये / वित्त / नियोजन /कृषी), अभियान संचालक, राष्ट्रीय आरोग्य अभियान मुंबई., व्यवस्थापकीय संचालक / संचालक, राज्य औषधी वनस्पती मंडळ पुणे, संचालक, आरोग्य सेवा संचालनालय मुंबई, तांत्रिक अधिकारी (आयुष) अन्न व औषध आयुक्तालय, मुंबई, अधिष्ठाता, रा. आ. पोद्दार वैद्यक महाविद्यालय (आयुर्वेद) मुंबई, राज्य आयुष कार्यक्रम, व्यवस्थापक.

अध्यक्षांच्या मान्यतेने कार्यकारी समितीमध्ये तज्ज्ञ व्यक्तींना स्विकृत करता येईल.
कार्यकारी समितीची सभा प्रत्येकी तीन महिन्यातून एकदा घेण्यात येईल.

कार्यकारी समितीची कार्ये

१. योजनेवरील तपशीलवार खर्चाचा व अमंलबजावणीचा आढावा
२. जिल्ह्याकडून व इतर अंमलबजावणी संस्थांकडून प्राप्त प्रस्ताव / जिल्हा कृती आराखड्यास मान्यता देणे.
३. मंजूर कृती आराखड्याप्रमाणे अमंलबजावणी करणे व त्यानुसार कार्यक्रमासाठी अनुदान वितरीत करण्यास मान्यता देणे .
४. नियामक मंडळाने घेतलेल्या निर्णयांच्या अनुषंगाने निर्णयाच्या अमंलबजावणीचा पाठपुरावा करणे.
५. योजनेचे मुल्यमापन करणे.
६. योजनेचे प्रशासकिय व आर्थिक कामकाज पाहणे .

७. सर्व संबंधित विभागामध्ये / संस्थांमध्ये समन्वय साधण्यासाठी कार्यव्यवस्थापन करणे.

४. राज्य कार्यक्रम व्यवस्थापन कक्ष (State Programme Management Unit - SPMU) :- केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार आयुष अभियानाच्या अंमलबजावणीसाठी राज्य स्तरावर राज्य कार्यक्रम व्यवस्थापन कक्ष स्थापन करण्यात येईल. सदर कक्षाच्या कार्यालयीन व्यवस्थेबाबत कार्यकारी समितीच्या बैठकीत निर्णय घेण्यात येईल. SPMU मध्ये केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार खुल्या बाजारातून कंत्राटी पध्दतीने व राष्ट्रीय आरोग्य अभियानांतर्गत कार्यरत उपलब्ध करून देण्यात येतील. मुनष्यबळाच्या सेवा उपलब्ध करून घेण्यात येईल. राज्य कार्यक्रम व्यवस्थापन कक्ष कुशल तांत्रिक व व्यावसायिक मनुष्यबळाद्वारे राष्ट्रीय आयुष अभियानांच्या प्रभावी अंमलबजावणीसाठी तांत्रिक सहाय्य पुरवेल. राज्य कार्यक्रम व्यवस्थापन कक्षामध्ये कार्यक्रम व्यवस्थापक, सल्लागार, लेखा व्यवस्थापक, वित्त व्यवस्थापक, डाटा एंच्री ऑपरेटर, आरोग्य माहिती व्यवस्थापक इत्यादी कंत्राटी तत्वावरील पदांचा समावेश राहील.

५. संस्थापन करार (Memorandum of Association) :- राष्ट्रीय आयुष अभियान ही केंद्र पुरस्कृत योजना असल्याने केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार अभियानाच्या अंमलबजावणीसाठी केंद्र शासनासोबत राज्य आयुष सोसायटीने संस्थापन करार करणे आवश्यक असून यामध्ये पूढील महत्त्वाच्या बाबींचा समावेश आहे.

अ) राज्य आयुष सोसायटीला संस्थापन करारानुसार करावयाची विशिष्ट कार्य (Key Task)-

- १) केंद्र शासनाकडून निधी प्राप्त करून घेणे व त्याचे व्यवस्थापन करणे.
- २) एनजीओ व पीपीपी याबाबतचे करार करणे, त्यांना निधी वाटप करणे आणि त्यांच्या कामगिरीवर देखरेख ठेवणे.
- ३) आयुष अभियानासाठी Resource Center म्हणून काम पाहणे.
- ४) आयुष अभियानासाठी आर्थिक व अन्य संपदा (Financial and Nonfinancial Resources)यांची जुळवाजुळव करणे.
- ५) आयुष अभियानासाठी प्रशिक्षण, बैठका, परिषदा, अभ्यासवर्ग, सर्वेक्षण, कार्यशाळा व आंतरराज्य भेटी आयोजित करणे.
- ६) आयुष अभियानाच्या बळकटीकरणासाठी उपयोगी ठरणाच्या क्षेत्रीय व आंतरक्षेत्रीय घटकांचे एकत्रीकरण करण्यासाठी यंत्रणा राबविणे.
- ब) उपरोक्त कार्य पुर्ण करण्यासाठी, राज्य आयुष सोसायटीचे प्रशासकीय व व्यवस्थापकीय कार्यालय सुरु करणे, राज्य आयुष सोसायटी मध्ये आवश्यकतेनुसार प्रशासकीय, तांत्रिक, आणि अन्य पदांची नियुक्ती करणे, आवश्यकतेनुसार कर्मचाऱ्यांना नियुक्त करणे, सेवामुक्त करणे अथवा नुकसान भरपाई देण्यासाठी स्वतःची यंत्रणा उभी करणे, केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार राज्य शासनाच्या नियमांनुसार औषधे, सामग्री

आणि सेवा यांच्या पूरवठ्यासाठी यंत्रणा उभी करणे, राज्य आयुष सोसायटीच्या कामकाजासाठी नियम व उपनियम तयार करणे व ते आवश्यकतेनुसार वेळोवेळी सुधारीत करणे ही कामे हाती घेईल.

उपरोक्त मुद्द्यांचा समावेश करून याबाबतचा संस्थापन करार राज्य आरोग्य सोसायटीच्या नियामक मंडळातील प्रथम सदस्य (First Member of the Governing Body) यांनी सोसायटी नोंदणी अधिनियम १८६० (क्र. २१- १८६०) मधील खंड २ अनुसार सोसायटीच्या कामकाजाचे व्यवस्थापन करण्याबाबत दिलेल्या प्राधिकरणानुसार करावयाचा आहे.

६. **नियम व नियमावली** :- राज्य आयुष सोसायटीच्या कामकाजासाठी केंद्र शासनाने नियम व नियमावली (Rules & Regulation) याबाबतचा मसुदा उपलब्ध करून दिला असून त्यानुसार नियम व नियमावली राज्य आयुष सोसायटीने तयार करावी.

७. **वार्षिक कृती आराखडा** :- राज्य आयुष सोसायटी राष्ट्रीय आयुष अभियानासाठी वार्षिक कृती आराखडा (State Annual Action Plan - SAAP) तयार करील. सदर कृती आराखडा तयार करताना सार्वजनिक आरोग्य विभाग, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग व कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्ध व्यवसाय व मत्स्य व्यवसाय विभाग (कृषी - औषधी वनस्पती उत्पादन) या विभागांशी संबंधित खालील घटक विचारात घेण्यात येतील. सदर कृती आराखडा केंद्र शासनास मान्यतेसाठी सादर करण्यात येईल. आयुष अभियानाचे प्रमुख घटक आणि दुख्यम घटक पुढील प्रमाणे आहेत :-

८. **आयुष अभियानातील अनिवार्य घटक (Mandatory Component)**

१. आरोग्य सेवा,
२. आयुष वैद्यकीय शिक्षण
३. आयुर्वेद, होमिओपॅथी, युनानी व सिद्ध औषधी यांचे गुणवत्ता नियंत्रण,
४. औषधी वनस्पतीची लागवड व उपलब्धता

९) **आयुष अभियानातील वैकल्पिक घटक (Flexible Component)** :- योग व निसर्गोपचार युक्त आयुष निरोगी केंद्र, टेलिमेडीसीन, आयुष स्पोर्ट्स मेडीसीन, खाजगी व सार्वजनिक सहभागातून आयुष कार्यक्रमाबाबत नाविन्यपूर्ण बाबी, खाजगी आयुष शिक्षण संस्थांना व्याजाचे अर्थसहाय्य, तपासणी शुल्काचा परतावा, माहिती, शिक्षण व प्रसार कार्यक्रम, वनौषधीबाबत संशोधन व विकास उपक्रम, प्रकल्पाधारित ऐच्छिक प्रमाणिकरण योजना, Market Promotion, Market Intelligence and buy back Interventions, औषधी वनस्पतीवर पिकविमा.

राज्य शासनाच्या हिश्श्याचा २० टक्के हिस्सा वरील बाबीवर आवश्यकतेनुसार खर्च करावयाचा आहे. यापैकी कोणत्याही एका बाबीचा खर्च राज्य हिश्श्याच्या ५ टक्के निधी पेक्षा जास्त

असता कामा नये. केंद्र शासनाकडून कंत्राटी तत्वावरील सेवा, पायाभुत सोयींचा विकास, क्षमता वाढ व औषध पुरवठा यासाठी अर्थसहाय्य पुरविण्यात येईल.

१०. **अभियानाचा कालावधी व अर्थ सहाय्य :-** केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार राष्ट्रीय आयुष अभियानाच्या अंमलबजावणीचा कालावधी राष्ट्रीय आरोग्य अभियानाच्या कालावधीशी निगडीत करण्यात आला आहे. राष्ट्रीय आरोग्य अभियानाचा सध्याचा कालावधी सन २०१२-१७ असा आहे. राष्ट्रीय आयुष अभियानाच्या अंमलबजावणीचा कालावधी सन २०१५-१७ असा आहे. त्यानुसार राज्यामध्ये राष्ट्रीय आयुष अभियानाची अंमलबजावणी सन २०१५-१६ व २०१६-१७ या कालावधीमध्ये करण्यात यावी. केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार राष्ट्रीय आयुष अभियानासाठी केंद्र हिस्सा व राज्य हिस्सा याबाबतचे प्रमाण सन २०१४-१५ मध्ये प्राप्त अनुदानासाठी ७५:२५ आणि सन २०१५-१६ पासुन ६०:४० असे राहील.

११. **निधीचे व्यवस्थापन :-** राज्य वार्षिक कृती आराखड्यास केंद्र शासनाची मान्यता प्राप्त झाल्यानंतर केंद्र शासनाकडून प्राप्त होणारा निधी व राज्य शासनाचा अनुरूप हिस्सा संबंधित विभागांकडून त्या त्या विभागाच्या अधिपत्याखालील आयुक्त / संचालक यांच्या मार्फत राज्य आयुष सोसायटीस उपलब्ध करून देण्यात यावा. राज्य आयुष सोसायटीकडून काही प्रमाणात राज्य स्तरावरून वितरीत करण्यात येईल व उर्वरीत निधी संबंधीत विभागांच्या कार्यक्रम अधिकाऱ्यांकडे पुढील कार्यवाहीसाठी सुपूर्द करण्यात येईल. सार्वजनिक आरोग्य विभाग, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, आणि कृषी व पदुम विभाग या विभागांकडून आवश्यक निधी सर्व साधारण योजना, अनुसुचित जाती उपयोजना व अनुसुचित जमाती उपयोजना अंतर्गत केंद्र हिस्सा व राज्य हिस्सा यासाठी स्वतंत्र लेखाशिर्ष कार्यान्वित करून राज्य आयुष सोसायटीस निधी उपलब्ध करून देण्याबाबत कार्यवाही करण्यात येईल. सार्वजनिक आरोग्य विभागाशी संबंधीत घटकांबाबत (आरोग्य सेवा) राष्ट्रीय आयुष अभियानाची अंमलबजावणी राष्ट्रीय आरोग्य अभियान आणि आरोग्य सेवा संचालनालया मार्फत करण्यात येईल.

१२) **खर्चाच्या बाबी :-** केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सुचनांनुसार मंजूर करण्यात आलेल्या राज्य कृती आराखड्यामध्ये नमूद असलेल्या बाबींवर सदर निधी खर्च करण्यात येईल यामध्ये कार्यालयीन खर्च कंत्राटी कर्मचाऱ्यांचे मानधन, औषध पुरवठा, इमारत बांधकाम साहित्य खरेदी इ. बाबींचा समावेश राहील. औषधे व साधनसामुग्रीची खरेदी शासन निर्णय, दिनांक ३० ऑक्टोबर, २०१५ अन्वये व त्यामध्ये वेळोवेळी झालेल्या सुधारणांनुसार करण्यात येईल यासाठी वस्तू व सेवा यांची खरेदी महाराष्ट्र वित्तीय अधिकार नियम पुस्तीका मधील प्राधिकारानुसार व त्यामध्ये झालेल्या वेळोवेळी सुधारणांनुसार प्रशासकीय मान्यता प्राप्त झाल्यानंतर करण्यात येईल. सदर योजने अंतर्गत करण्यात येणारी बांधकामे महाराष्ट्र वित्तीय अधिकार नियमपुस्तीका मधील प्राधिकारानुसार व त्यामध्ये झालेल्या वेळोवेळी सुधारणांनुसार प्रशासकीय मान्यता प्राप्त झाल्यानंतर हाती घेण्यात येतील.

सदर अभियान सन २०१२-१७ या पंचवार्षिक योजनेमध्ये कार्यान्वित राहील. सदर शासन निर्णयाचा अंमलबजावणीचा कालावधी दिनांक ३१ मार्च, २०१७ पर्यंत असेल. सदर कालावधी संपत्ताच शासन निर्णयाच्या अंमलबजावणीचा कालावधी आपोआप संपुष्टात येईल. शासन निर्णयाची कालमर्यादा संपण्यापुर्वी त्याचा आढावा घेण्यात येऊन तो पुढे चालू ठेवायचा किंवा कसे याबाबत स्वतंत्रपणे आदेश निर्गमित करण्यात येतील.

राष्ट्रीय आयुष अभियानासाठी सार्वजनिक आरोग्य विभागाकरीता केंद्र हिस्सा व राज्य हिस्सा खालील लेखाशिर्षाखाली अर्थसंकल्पित करून वितरीत करण्यात येईल.

योजना	केंद्र हिस्सा लेखाशिर्ष	राज्य हिस्सा लेखाशिर्ष
सर्वसाधारण योजना	मागणी क्र. आर १, २२१०, वैद्यकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य, २००, इतर पद्धती, (०१) राष्ट्रीय आयुष अभियान (०१) (०१) राष्ट्रीय आयुष अभियान (केंद्र हिस्सा) (२२१०जी१३५), ३१, सहायक अनुदाने (वेतनेतर)	मागणी क्र. आर १, २२१०, वैद्यकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य, २००, इतर पद्धती, (०१) राष्ट्रीय आयुष अभियान, (०१) (०२) राष्ट्रीय आयुष अभियान (राज्य हिस्सा) (२२१०जी१४४), ३१, सहायक अनुदाने (वेतनेतर)
अनुसूचित जाती उपयोजना	मागणी क्र. आर १, २२१०, वैद्यकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य, ७८९, अनुसूचित जातींसाठी विशेष घटक योजना, (०१) अनुसूचित जाती उपयोजनेंतर्गत योजना (०१) (०१) राष्ट्रीय आयुष अभियान (केंद्र हिस्सा) (२२१०एफ४६२), ३१, सहायक अनुदाने (वेतनेतर)	मागणी क्र. आर १, २२१०, वैद्यकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य, ७८९, अनुसूचित जातींसाठी विशेष घटक योजना, (०१) अनुसूचित जाती उपयोजनेंतर्गत योजना (०१) (०२) राष्ट्रीय आयुष अभियान (राज्य हिस्सा) (२२१०एफ४७१), ३१, सहायक अनुदाने (वेतनेतर)
आदिवासी उपयोजना	मागणी क्र. टी-५, २२१०, वैद्यकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य, पंचवार्षिक योनांतर्गत योजना ०१, नागरी आरोग्य सेवा - विषम चिकित्सा, ७९६ जनजाती क्षेत्र उपयोजनांतर्गत योजना, राज्य योजनांतर्गत योजना (०१) (०५) राष्ट्रीय आयुष अभियान (केंद्र हिस्सा) (२२१०एफ९८१), ३१, सहायक अनुदाने (वेतनेतर)	मागणी क्र. टी-५, २२१०, वैद्यकीय सेवा व सार्वजनिक आरोग्य, पंचवार्षिक योनांतर्गत योजना ०१, नागरी आरोग्य सेवा - विषम चिकित्सा, ७९६ जनजाती क्षेत्र उपयोजनांतर्गत योजना, राज्य योजनांतर्गत योजना (०१) (०६) राष्ट्रीय आयुष अभियान (राज्य हिस्सा) (जिल्हा स्तर योजना) (२२१०एफ४९१), ३१, सहायक अनुदाने (वेतनेतर)

सदर शासन निर्णय, नियोजन विभागाच्या अनौपचारीक संदर्भ क्र. १०१/१४७२, दिनांक ७ एप्रिल, २०१६ व वित्त विभागाच्या अनौपचारीक संदर्भ क्र. ८६/व्यय-१३, दिनांक १४ मार्च, २०१६ अन्वये प्राप्त झालेल्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०१६०६१५१७३९५३६९१७ असा आहे. हा शासन निर्णय डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(मनोहर ठोंबरे)
महाराष्ट्र शासनाचे अवर सचिव

प्रत,

१. मा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य यांचे सचिव, राजभवन , मुंबई
२. मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
३. मा. मंत्री , वित्त व नियोजन, मंत्रालय, मुंबई
४. मा. मंत्री, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये, मंत्रालय, मुंबई
५. मा. मंत्री, कृषी व फलोत्पादन, मंत्रालय, मुंबई
६. मा. मंत्री, आदिवासी विकास, मंत्रालय, मुंबई
७. मा. मंत्री, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय, मंत्रालय, मुंबई
८. मा. राज्यमंत्री, सार्वजनिक आरोग्य, मंत्रालय, मुंबई
९. मा. संसद सदस्य (सर्व)
१०. मा. विधान सभा सदस्य / विधान परिषद सदस्य (सर्व)
११. मा. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई
१२. अपर मुख्य सचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१३. अपर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१४. अपर मुख्य सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१५. आयुक्त (कुटुंब कल्याण) तथा संचालक, राष्ट्रीय आयुष अभियान, मुंबई
१६. अन्न सुरक्षा आयुक्त, अन्न व औषध प्रशासन, मुंबई.
१७. प्रधान सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई

१८. प्रधान सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१९. प्रधान सचिव, कृषी व फलोत्पादन, कृषी व प.दु.म. विभाग, मंत्रालय, मुंबई
२०. सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
२१. संचालक, आयुष विभाग, आरोग्य व कुटुंब कल्याण मंत्रालय, नवी दिल्ली
२२. संचालक, आरोग्य सेवा संचालनालय, मुंबई
२३. संचालक, आयुष संचालनालय, मुंबई
२४. व्यवस्थापकीय संचालक, राज्य औषधी वनस्पती मंडळ, पुणे
२५. तांत्रिक अधिकारी व परवाना प्राधिकारी ASU आणि होमिओपैथी औषध परवाना प्राधिकरण, FDA, मुंबई
२६. महालेखापाल (लेखापरिक्षा), महाराष्ट्र -१ मुंबई, महाराष्ट्र -२ नागपूर.
२७. महालेखापाल, लेखा व अनुज्ञेयता, महाराष्ट्र -१ मुंबई, महाराष्ट्र -२ नागपूर.
२८. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई
२९. कोषागार अधिकारी (सर्व जिल्हा)
३०. वरिष्ठ तांत्रिक अधिकारी (आयुर्वेद, होमिओपैथी, युनानी, सिद्ध, योग आणि प्राकृतिक चिकित्सा आणि औषधी वनस्पती), मुंबई
३१. सह सचिव /उपसचिव, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
३२. सह सचिव /उपसचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
३३. सह सचिव /उपसचिव (वने), महसुल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
३४. सह सचिव /उपसचिव, (फलोत्पादन), कृषी व प.दु.म. विभाग, मंत्रालय, मुंबई
३५. सह सचिव / उपसचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग यांचे स्वीय सहायक (सर्व)
३६. उपसंचालक, आरोग्य सेवा मंडळ (सर्व)
३७. जिल्हा शाल्य चिकित्सक (सर्व)
३८. जिल्हा आरोग्य अधिकारी (सर्व)
३९. निवडनस्ती (आरोग्य- ७)